

que em sembla deduir de contextos com «segueix el *krést*» parlant de Campells i del Còrrec de Can Bernat, a la part muntanyosa i seca en el Nord del terme de Millars (1960), o «damunt *El Barranc* hi ha *el krést* del Barranc» a Opol (si bé recordem que aquí *barranc* significa 'avenc, voràgine', no pas riuet sec).

Vegem ara un altre derivat de CRETEA on ha caigut -TI- abans de l'accent. A la pagesia de Mallorca *greny* significa, o significava, segons el *D'Amen* (dada i acc. estranyament omeses per *AlcM*): «la abertura larga y angosta que hace la tierra por la gran sequedad, y la que se abre en los peldaños // crivell > = cast. *grieta* > // hendedura, abertura // ple de *grenys* lo que está lleno de grietas», «*grenyet*: crivellet». És clar que ha de venir de *gre(ð)eny* CRETEA + -IGNUM, derivat de CRETEA (*gresa*) 'terra seca i arenosa', la qual tan fàcilment es clivella. Però aquest *greny* que, pel que es veu, devia ja ser una mica xaruc a Mallorca, s'ha conservat ple de vida a les muntanyes de terra ferma, i si no és ben bé barceloní, l'usem tots els excursionistes del Princ. des de jovenets⁴ no sé si perquè l'aprenguérem en fonts escrites o el sentírem a dir a muntanyencs i guies de muntanya: només que aquí no és clivell sinó crestell rocós, petit penyal enasprat: no sols se'n serveixen els clàssics moderns Verdaguier, Ruyra, Carner, tot i mancar a tots els diccs. fins que el registrà el *DAG.*, sinó que les guies de CATorras i d'AOsona en van plenes —és ocios de fer-ne cites—: és clar que això també s'explica per una de les característiques de les greses.

Altrament n'he recollit testimonis una mica en tots els dominis dialectals del català del Continent; en els vessants de les Alberes hi ha *grenys* a dotzenes, sobretot en els caients de Migjorn. Però el poeta vallespirenc Edmond Brazés usa *greny* en un sentit que sembla 'roquissar' (pel context que citarem a ORENGA) en uns versos de *L'Ocell i les Cires* (p. 61). També és cat. occidental: a la Sentiu de Sió, assenyalant-me un turonet rocós, deien «en aquell atre *gréy*» amb la *é* intermèdia entre oberta i tancada que és pròpia d'aquella comarca, on ja comença a marcar-se la transició cap al xipella, com a representant de la *é* etimològica (1964); i valencià avall no sé fins on arriba, però a la comarca morellana em designaven *l'angréy éisse* referint-se a les Moletes d'Antena, en les grosses serres penyaloses del Mas de Fonollosa (Vallibona), 1961: la síl·laba afegida *an-* no fóra de bon explicar si no suposem una forma prèvia semimossàrab o arabitzant *al-greny*.

Bona comprovació que l'arrel és CRETEA⁵ la dona aquí l'existència de variants amb CR- mantinguda. Usava *creny* sovint MrnVayreda, i més aviat amb la fixació, diríem, concava del significat (o sigui la mallorquina) que en la convexa: «a baix al fons d'aquells *crenys*, que s'obrien igual que mandíbules de dragó, la brahó cadenciosa de les cascates ---» (*La Puny.* xx, 311, 240), «cap a la dreta, els formidables reduets del Treu, els *crenys* i gorges de Sadernes ---» (id., 17.23); «el riu Segre, després de serpejar, dubtant per on s'escaparia d'aquella presó, opta per los *crenys* de

la banda de ponent, que li donen sortida cap a les afraus de la Seu d'Urgell» (*Carlinada* x, p. 164), «no pararen de pasturar a la voleyá, fins ensenyorir-se de nou del camí ramader que, passant per la hermita, condueix al empriu pel *creny* de la Portella, únic pas accessible».

I que aquesta paraula figura en rondalles de remota tradició popular sembla indicar-ho l'haverla posada en boca d'un home, rústic a tot ser-ho, quan parla d'un gegant mític: «m'ha semblat veure al Fort-farell quan, d'un cop de puny, obria 'l *creny* de la Portella, per a passar-hi les remades del seu senyor: repuday! quina bofa més ben aprofitada!»; en alguns passatges també podria ser «convex», sense ser inequívoc: «les faixes lluminoses que devallan dels *crenys* de les serres» (*Sang Nova*, iv, § 6, p. 284; v, § 9, 417; ii, § 5, 130); «tirant-se 'l retaco al coll, se disposà a donar ordres per recullir la gent qu'estava escampada pels *crenys* de la cinglera» (*Puny.* xvii, 271, 213); i encara un altre (*op. cit.*), de relatiu a Llorona (el llogaret dalt de la serra Bassegoda-M. de D. del Mont); V. encara dues cites més en *AlcM*, d'escr. Renaix. amb matís català oriental. I en fi un derivat amb *c-*: *Clot dels kraçés*: (< **crenyers*) en el baix Urgellet (afluent de la Vall de Cabó, 1957).

Grenyal 'no ben madur' [1747, Fontanet, mall.], 'poc cuit', probablement derivat de *greny*, per comparació amb la duresa i consistència ferrenya d'un *greny*: «(mieses) que al tiempo de cojerlas están algo verdes y correas 'l uva sin madurar: *agraz*», *D'Amen.*; «que crueja, es diu dels vegetals: *aquest arròs és grenyal, aquestes peres són grenyals*», *DAG.*, localitzant-ho a Llançà; no figura en altres diccs. fins al *DOrt.* que el defineix «poc cuit, no ben madur etc.» (1917). Ben viu a les tres illes: «prematuro, prémature» (FebrCard., men.); «verdoso, falto de sazón» (PzCabr., eiv.). No és viu a Bna., i poc a les comarques immediates, però crec justa l'atribució de l'acc. «cuit incompletament, que encara dureja una mica» que fa *AlcM* a Emp., Vallès i CpTarr. «un arròs blanc, que sembla pasta de cautxú: no es desgrana ni a cops de ganivet; i ara que diguin els valencians que l'arròs s'ha de menjar *grenyal*; a mi m'agrada menjar arròs japonès, però ---», Coromines (*Viatge a Amèrica*, 1930); no crec que s'usi en val., però a ell li ho havia sentit algun cop; en canvi creuria que és també cat. occidental, almenys l'usa el lleidatà Joan Santamaria, en context coherent, parlant de les muntanyes del SO.: «en elles, l'home és més rei que enlloc: escardalenc com una ganya de badejo, vimenós com una verga de salze, eixut com una estella de pi, aspre com una sarmenya *grenyal*, broix com les llenegues d'aquells forats, d'ençà que neix ja es lliura a la lluita eterna» (*Visions de Catalunya*, p. p. *La Publicitat*, 9-xii-1926). A Eivissa *gri-nyal* (*AlcM*).

Aqueixa derivació etimològica em sembla força més convincent que algunes connexions en què es pot pensar: a) *granyons* 'espècie de menjar' en JRoig: «les monges / --- / del parlador / tart se'n partixen / --- / si d'alegria / donen torròns, / speren capons; / si gra-